

Jokaisesta tulevaisuus- osallinen

– näin järjestät saavutettavampia
ja esteettömmämpiä tulevaisuustyöpajoja

*ja voit laajentaa
tulevaisuusvaltaa*

Diakonissa-
laitos

Opas on osa Kohti ihmisarvoista tulevaisuusvaltaa -hankkeen materiaaleja.

ISBN 978-952-9854-53-0 (pdf)

Toimitus Maiju Lehto ja Kati Lehtiö

Kuvitus Sanna Mander

Graafinen suunnittelu Hipateos Oy

Helsingin Diakonissalaitoksen säätiö sr 2024

**Diakonissa-
laitos**

SITRa

Jokaisesta tulevaisuus- osallinen

– näin järjestät saavutettavampia ja
esteettömmämpiä tulevaisuustyöpajoja
(ja voit laajentaa tulevaisuusvaltaa)

Johdanto

Olemme iloisia, että olet tämän oppaan äärellä!

Miten tulevaisuusajattelu voisi olla esteettömämpää?

Miten yhä useampi pääsisi mukaan tulevaisuuskeskusteluun?

Tähän oppaaseen on koottu uudenlaisia menetelmiä tulevaisuustyöpajojen järjestämisen helpottamiseksi, valmiita työpajarunkoja sekä oivalluksiamme tulevaisuustyöpajojen järjestämiseen liittyen.

Mitä on tulevaisuusvalta? Miten me olemme pyrkineet laajentamaan tulevaisuusvaltaa?

Sitra haki keväällä 2023 kumppaneita toteuttamaan tulevaisuusvaltaan keskittyviä pilottihankkeita. Tulevaisuusvallalla tarkoitetaan valtaa määrittää tulevaisuusnäkymiä, jotka vaikuttavat siihen, mitä tulevaisuudessa pidetään mahdollisena tai toivottavana. Sitran rahoittamissa pilottihankkeissa on pyritty laajentamaan tätä valtaa uusille

ryhmille ja uusiin yhteyksiin. Tulevaisuusvallan äärellä työskentely on tärkeää juuri tässä ajassa. Viheleliäisten ongelmien ratkaisu edellyttää, että saamme nykyistä enemmän ihmisiä mukaan keskustelemaan tulevaisuuksista ja etenkin niistä toivottavista tulevaisuuksista.

Sitran rahoitushaun tavoitteena oli tukea uudentyyppistä, tulevaisuusvallan laajentamiseen tähtäävää työtä, sekä vahvistaa Sitran omaa ymmärrystä tulevaisuusvallasta ja sen laajentamisesta käytännössä. Hakemusten joukosta valittiin kolme hanketta, jotka tarkastelevat tulevaisuusvaltaa eri näkökulmista: Diakonissalaitoksen Kohti ihmisarvoista tulevaisuusvaltaa, Tulevaisuuskoulun Tutkimusmatka nuorten tulevaisuusvaltaan ja Leapfrogin Crowdsourcing Futures.*

Diakonissalaitos käynnisti oman uudenlaisen tulevaisuustyönsä, Ilmiöasematoiminnan, alkuvuonna 2023. Ilmiöasematoiminnassa haluttiin viedä tulevaisuuskeskustelut sinne, missä ei yleensä kysytä ihmisiltä tulevaisuudesta: Diakonissalaitoksen omien kävijöiden ja asiakkaiden luo. Diakonissalaitos tekee yhdessä omistamansa yhteiskunnallisen yrityksen Rinnekodit Oy:n kanssa työtä haavoittuvassa tilanteessa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten parissa.

Ilmiöaseman pilotissa vuonna 2023 järjestettiin 21 tulevaisuuskeskustelua, joihin osallistui 134 ihmistä Suomessa ja kehitysyhteistyökumppanimaissa. Tässä pilotissa huomattiin, että tulevaisuuksien ajattelu ja ryhmämuotoinen keskustelu on monelle osallistujalle haastavaa. Sitran rahoittamassa pilotissa haluttiin pureutua juuri tähän inspiroivaan haasteeseen: miten yhä useamman olisi helpompaa osallistua yhteistä tulevaisuutta koskevaan keskusteluun?

Tämän oppaan menetelmät ja työpajarungot on kehitetty ja testattu yhdessä Rinnekodit Oy:n asiakkaiden ja työntekijöiden kanssa syksyllä 2023 ja alkukeväästä 2024. Työpajoja järjestettiin 20 kappaletta ja niitä järjestettiin esimerkiksi kehitysvammaisten ja autismlukijon henkilöiden toimintakeskuksessa, vammaisten asumisyksikössä, päihdepalveluyksiköiden asiakkaille (opioidikorvaushoito, avohuumehoito) ja Asunto ensin -asumispalveluiden asiakkaille.

Jokainen paja oli kehittämispaja, jonka jälkeen menetelmiä arvioitiin, muutettiin tai hylättiin työpajojen kokemusten pohjalta. Palautetta pajoista kysyttiin työpajoihin osallistuneilta asiakkailta ja työntekijöiltä.

Työpajat ovat suunnitelleet ja toteuttaneet hankkeen työntekijät Maiju Lehto ja Kati Lehtiö Diakonissalaitokselta. Tulevaisuustyöpajat ovat olleet osa Diakonissalaitoksen omaa kehittämistoimintaa ja tulevaisuustyötä. Tämän hankkeen, jossa olemme kehittäneet uudenlaisia menetelmiä tulevaisuusvallan laajentamiseksi, on rahoittanut Sitra.

Kiitos tuntuu pieneltä sanalta tässä kohtaa, mutta silti: Kiitos. Kiitos kaikille, jotka ovat olleet mukamme kehittämässä tapoja, jotta yhä useampi voisi olla osallisena yhteistä tulevaisuuttamme käytävässä keskustelussa. Kiitos Sitralle luottamuksesta ja tärkeääkin tärkeämmästä sparrausavusta Terhi Ylikoskelle ja Sanna Rekolalle. Kiitos sinulle, joka olet lähdyssä laajentamaan tulevaisuusvaltaa tämän oppaan avulla.

Terveisin Kohti ihmisarvoista tulevaisuusvaltaa – hankkeen tiimi

Maiju Lehto,
Kati Lehtiö ja
Nadja Delcos

* Lähde: Sitra.fi/uutiset Sitra rahoittaa tulevaisuusvallan laajentamiseen tähtääviä kokeiluja

SISÄLLYSLUETTELO

1. Tervetuloa aikamatkalle tulevaisuuteen!	7
---	----------

2. Näin järjestät tulevaisuustyöpajan	9
Tulevaisuustyöpajan yleiset vaiheet	11

3. Vastuullisuus tulevaisuustyöpajan ohjaamisessa	13
--	-----------

4. Esteettömyys ja saavutettavuus	17
--	-----------

5. Menetelmät	20
Johdanto	21
Menetelmien vaativuus	21

6. Esimerkkejä erilaisista tulevaisuus työpajoista	25
---	-----------

7. Organisaatioille	41
----------------------------	-----------

Liitteet	44
Liite 1	
Tietoa tulevaisuuspajan sisällöstä osallistujalle, malli kutsusta	44
Liite 2	
Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteesta	45
Liite 3	
Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteesta	46
Liite 4	
Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteesta	47

1.

Tervetuloa aikamatkalle tulevaisuuteen!

*Milloin pysähdyit
viimeksi miettimään,
miltä maailma näyttää
20 vuoden kuluttua?*

Kutsumme sinut mukaan lyhyelle aikamatkalle tulevaisuuteen tulevaisuustyöpajan avulla. Tulevaisuutta ei voi ennustaa, eikä mikään tulevaisuus ole varma. Tulevaisuuteen voi kuitenkin vaikuttaa py-sähtymällä sen äärelle sekä pohtimalla asiaa itse ja muiden kanssa.

Tulevaisuuksien ajattelu voi olla aluksi vaikeaa, mutta sen voi oppia. Tähän oppaaseen on koottu menetelmiä ja esimerkkejä siitä, miten voit saavuttavalla tavalla osallistua ja osallistaa ihmisiä yhteisen tulevaisuuden ajatteluun.

Tämä on matka, jonka muistat!

Tulevaisuusajattelu lähtee liikkeelle siitä, että tulevaisuuksia on monia.

Ei ole vain yhtä rataa, jota olemme kulkemassa, vaan nykyhetken teot ja päätökset vaikuttavat siihen, minkälaiseksi tulevaisuus muodostuu. Toisaalta myös sillä, mitä ei tehdä, on merkitystä. Toisen tulevaisuusajattelun tärkeä peruslähtökohta on, että tulevaisuuteen voi vaikuttaa. Tulevaisuus ei vain tapahdu tuolla jossain, vaan rakennamme sitä jokapäiväisillä teoilla. Kukaan ei voi sanella tulevaisuutta, vaan se muodostuu yhdessä tehden. Tulevaisuusvalta on yksi vallankäytön muoto. Se on valtaa määritellä tulevaisuusnäkymiä, eli sitä, mitä tulevaisuudessa pidetään mahdollisena tai toivottavana. Ajatuksemme tulevaisuudesta vaikuttavat valintoihimme tässä päivässä. Millaisia tulevaisuusnäkymiä meillä on ja kuka näitä määrittelee? Kenen näkemyksiin ne nojaavat ja mitä jää ulkopuolelle? Tulevaisuus on yhteinen, mutta kaikkien ääni ei kuulu tulevaisuudesta käytävässä keskustelussa.

Osallistuvan joukon monimuotoisuus ja laajuus mahdollistavat myös yllätysten ja nousevien ilmiöiden havaitsemisen paremmin.

Ne tahot, jotka hyödyntävät laajasti kansalaisten ja yhteisöjen näkökulmia ja kollektiivista älyä, pärjäävät tulevaisuudessa paremmin, sillä ne ovat ottaneet huomioon asioita moninäkökulmaisesti.

2.

*Tervetuloa
järjestämään
tulevaisuustyöpajaa!*

**Näin järjestät
tulevaisuus-
työpajan**

Puhumme työpajasta, koska kyse ei ole aina pelkäästä keskustelusta. Osa menetelmistä sopii myös henkilöille, jotka kommunikoivat esimerkiksi tukikuvien tai erilaisten kommunikaatioapuvälineiden avulla.

Tästä oppaasta voit valita osallistujille **sopivat menetelmät**. Löydät oppaasta myös erilaisia valmiita työpajarakenteita. Sinä tunnet parhaiten ihmiset, jotka osallistuvat työpajaan. Valitse siis esimerkiksi pajan pituus sen perusteella, kauanko ihmiset jaksavat keskittyä ja millaiset asiat voisivat innostaa juuri heitä. **Voit soveltaa, laajentaa tai muulla tavalla muokata pajaa juuri teidän näköisensä.** Pidäthän kuitenkin punaisena lankana aina tulevaisuusajattelijan pikaoppaan kolmea pointtia. (kts. oppaan kohta Vastuullisuus)

Kokemuksemme mukaan osallistujat voivat tulevaisuustyöpajoissa käsitellä henkilökohtaisia ja vaikeita aiheita, huolia ja haaveita. On tärkeää, että ryhmässä on luottamuksen ilmapiiri. Jokaisessa pajassa tulee noudattaa turvallisemman tilan periaatteita (kts. liite 4) ja Hyvän keskustelun pelisääntöjä (kts. liite 3).

Olemme kehittäneet ja testanneet oppaassa olevia menetelmiä ja materiaaleja lähes sadan henkilön kanssa. Heistä osa on asiakkaana tai kävijänä sote-palveluissa ja osa on sote-palveluiden työntekijöitä.* Heidän avullaan olemme pyrkineet ottamaan huomioon erilaisia tekijöitä, jotka voivat olla hidasteena tulevaisuuksien ajattelulle tai työpajassa toimimiselle. Kaikki menetelmät ja materiaalit pohjaavat tähän yhteistyöhön.

Kannustammekin sinua kokeilemaan pajoja hyvin erilaisessa elämäntilanteessa ja eri tavoin kommunikoivien henkilöiden kanssa. Jokainen paja on ainutlaatuinen. Paja ei voi epäonnistua, lopputulos voi vain olla erilainen kuin alun perin oletit.

* Palvelut, joissa olemme saaneet kehittää menetelmiä ja pajoja asiakkaiden, kävijöiden ja työntekijöiden kanssa, ovat olleet pitkäaikaisasunnottomien palvelut, korvaushoitoyksikkö, avohuumehoidon yksikkö, kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden toimintakeskus ja vammaisten ja kehitysvammaisten henkilöiden asumisyksiköt, neurologisesti vammautuneiden, vammaisten tai neurologista sairautta sairastavien asumisyksikkö.

Tulevaisuustyöpajan yleiset vaiheet

1. SUUNNITTELU JA AIKATAULUTUS.

Tee tarkka suunnitelma ja aikataulu jokaiselle pajalle. Näin tiedät tarkasti, mitä teet missäkin vaiheessa ja pajan rakenne on helppo selittää myös osallistujille. Suunnittele, paljonko varaat aikaa kullekin vaiheelle ja tauoille. Varaa aikaa myös työpajan esivalmistelulle. Mieti myös, miten sanoitat siirtymisen tehtävästä toiseen.

2. VALMISTELU

- Hanki välineet ja materiaalit
- Tee kutsut
- Varmista etukäteen, että tila on sopiva suunnitelmiisi
- Jos työpaja järjestetään muualla kuin omassa yhteisössäsi, tiedota ja perehdytä työpajasta etukäteen asianosaisia henkilöitä
- Hanki tarjottavat

3. VALMISTELE TILA TYÖSKENTELYÄ VARTEN.

Varaa riittävästi aikaa. Valmisteluihin voi helposti mennä esimerkiksi tunti.

4. Tervetuloiltoilutus

5. NAPOSTELU

6. YHDESSÄ SOPIMINEN TYÖPAJAN VAIHEISTA

- Kerrotaan, miksi työpaja järjestetään
- Kerrotaan työpajan aikataulusta ja pajan vaiheista
- Sovitaan ryhmän kanssa tauot
- Sovitaan ryhmän kanssa keskustelun pelisäännöt
- Turvallisuuden korostaminen: osallistua voi sen verran kuin haluaa ja omalla tavalla, myös kuuntelemalla muita

7. VIRITTÄYTYMINEN

8. TYÖPAJA TOTEUTETAAN SOPIVILLA MENETELMILLÄ

9. YHTEENVETO JA KERTAUS

10. KERROTAAN, MITÄ TYÖPAJAN JÄLKEEN TAPAHTUU

11. LOPPUKIITOKSET

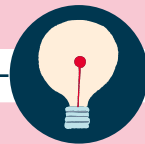
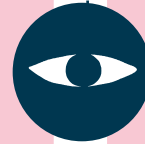
1 VALMISTAUTUMINEN

2 VIRITTÄYTYMINEN

3 TYÖSKENTELY

4 LOPETUS JA
YHTEENVETO

5 LOPPUKIITOKSET

3.

Vastuullisuus tulevaisuus- työpajan ohjaamisessa

- **Ohjaaja tuntee Tulevaisuusajattelijan pikaohjeet** (ks. tämän luvun lopussa oleva laatikko).
- **Varmistetaan vapaus keskustella.** Tulevaisuustyöpajoissa on tärkeää varmistaa, että osallistujilla on tila puhua tulevaisuudesta ja kuvitella tulevaisuuksia vapaasti. Erilaiset mielipiteet ja jännitteet ovat sallittuja.
- **Uskotaan osallistujien valmiuksiin.** Ohjaaja voi pohtia, onko rajaamassa aihetta tai tekemisen muotoja etukäteen sen vuoksi, että on epävarma osallistujien kyvystä tai motivaatiosta keskustella tulevaisuuksista tai yhteiskunnallisista ilmiöistä. Joustavuus on hyvästä, ja testaaminen ja kokeilu on sallittua. Jos keskustelu on hyvää ja innostunutta, sille voi myös antaa enemmän tilaa kuin alun perin oli suunnitelmissa.
- **Myös hiljaisemmat esiin.** Rajaa tarvittaessa puheenvuorojen kestoa ja vuoroja mutta samalla kiittäen osallistujia esiin nousseista asioista. Jos puhuminen jännittää jotakuta, korttityöskentelyssä osallistuja voi antaa oman korttinsa yhteiseen pohjaan ja se riittää osallisuuteen. Ohjaaja voi kysyä lisäkysymyksiä ja osallistuja voi vastata vaikkapa elein. Ohjaaja voi myös rohkaista hiljaa olleita kommentoimaan. Jos osallistuja ei halua sanoa, tilanteesta jatketaan myönteisesti eteenpäin.
- **Tulevaisuuksia ei ole rajattu etukäteen.** Myös ohjaajan on hyvä punnita omia oletuksia tulevaisuuksista. Kysymyksetkin voivat sisältää valmiiksi rajatun väitteen vääjäämättömästä kehityskulusta. Punainen lanka ohjaajan sanoituksessa on, että tulevaisuutta ei voi ennustaa. Uudenlaisia ilmiöitä ja kehityskulkuja ilmaantuu, ja yllätyksiä tapahtuu. Jos käyttää kuvia, kannattaa tarkastella valintoja kriittisesti. Esimerkiksi kuvapankkien kuvat tarjoavat usein teknologiapainotteista tulevaisuuskuvastoa.
- **Ohjaaja on neutraali.** Ohjaaja ei itse osallistu keskusteluun ottamalla kantaa tai esittämällä omia mielipiteitään, oli hän sitten samaa tai eri mieltä puhujan kanssa. Ohjaaja voi kommentoida itse keskustelun etenemistä, sävyjä tai tilanteita ja rohkaista osallistujia kertomaan näkemyksiään. Jos joku rikkoo keskustelusääntöjä tai turvallisemman tilan periaatetta, ohjaajan on puututtava tilanteeseen.
- **Fasilitointi on eri asia kuin valmennus.** Ohjaaja ei pyri vaikuttamaan osallistujien mielipiteisiin tai johdattele osallistujia kohti tiettyä näkemystä.
- **Työpaja on ainutlaatuinen.** Ohjaaja suojelee ryhmän keskustelurauhaa. Ohjaajan kannattaa varoa vertailua. Ohjaaja ei esimerkiksi vertaa ryhmän prosessia tai mielipiteitä muihin tulevaisuustyöpajoihin tai viittaa pajan ulkopuolella käytyihin keskusteluihin.
- **Huolien ja haaveiden jakaminen herättää usein tunteita, ja sen on sallittua.** Tunteet tekevät kokemuksemme mukaan asioista inhimillisiä ja osallistujille tärkeitä. Se, että työpajassa saa olla mukana kokonaisena ihmisenä, on tärkeää. Työpajassa on hyvä olla luottamuksellinen ilmapiiri ja käytössä turvallisemman tilan periaatteet.
 - Omissa tulevaisuuspajoissamme Diakoniasalaitoksella ja Rinnekodeilla on ollut mahdollisuus siihen, että heränneistä tunteista voi jutella myös työpajan jälkeen. Tämä on mahdollista, koska pajat järjestetään jo olemassa olevissa asiakkaille ja kävijöille tutuissa paikoissa, joissa on arjesta tutut työntekijät.

Tulevaisuusajattelijan pikaohje

Kun ajattelet tulevaisuutta, muista kolme tärkeää periaatetta:

1.

Tulevaisuutta ei voi ennustaa.

Ei ole olemassa yhtä tiettyä tulevaisuutta, vaan lukemattomia erilaisia vaihtoehtoja.

2.

Tietynlainen tulevaisuus ei ole varma tai vääjäämätön,
vaikka se saattaa tuntua nyt siltä.

3.

Tulevaisuuteen voi vaikuttaa.

Tulevaisuus muotoutuu sen mukaan, mitä valintoja ihmiset – eli sinä ja minä – sekä muut toimijat (kuten valtiot, kunnat, yritykset ja järjestöt) tekevät nyt.

Kaikkien ajatukset tulevaisuudesta ovat tärkeitä.
Mitä useampi puhuu tulevaisuudesta, sitä paremmin voimme käsittää,
millainen on kaikille paras mahdollinen tulevaisuuden Suomi.

On tärkeää tehdä kirkkaasti selväksi osallistujille, mitä tulevaisuustyöpajan jälkeen tapahtuu. Oliko paja kertaluontoinen kokoontuminen ajatusten availua varten vai järjestetäänkö myöhemmin toinen paja, jos sellaista toivotaan? Jos keskustelusta kerättiin muistiinpanoja, mitä tiedolle tehdään?

Diakonissalaitos hyödyntää laajasti keskusteluissa ylös kirjattuja asioita työssään. Esiin nousseita asioita voidaan käyttää palveluiden kehittämisessä tai vaikuttamistyössä. Olemme esimerkiksi tarttuneet nousseisiin havaintoihin uusilla hankeavauksilla. Julkaisemaamme raporttiin on viitattu muiden toimijoiden taholla, esimerkiksi Ihmisoikeus-

keskuksen raportissa.* Jotkut yksiköt, esimerkiksi vammaisten henkiköiden asumisyksikössä, ovat ottaneet menetelmiä käyttöönsä myös arkeensa, eivätkä vain tulevaisuustyöpajan ajaksi.

Pyrimme siihen, että kiitämme osallistujia jälkikäteen palaamalla asiaan ja kertomalla, miten keskusteluissa nousseita asioita on hyödynnetty ja mitä kerätyllä tiedolla on tehty. Tämän voi tehdä esimerkiksi jakamalla valmiin diasetin yksiköihin, jossa tuloksia on kerrottu tai jalkautumalla itse kertomaan. **Kokemuksemme mukaan osallistuneille on hyvin tärkeää kuulla, miten ja mihin heidän antamansa panos on voinut vaikuttaa.**

* Ihmisoikeuskeskuksen julkaisuja 4/2023. Selvitys ihmisoikeusennakkoinnista, resilienssistä ja varautumisesta yhteiskunnan murrosaikana. Lauri Sivonen.

Sekä Diakonissalaitoksen omassa tulevaisuuspaik-
notteisessa Ilmiöasema-työssä että Sitran ra-
hoittamassa Kohti ihmisarvoista tulevaisuusvaltaa
-hankkeessa osallistuneille on jaettu diplomi kii-
toksena osallistumisesta uudenlaisen tulevaisuus-
keskustelun kehittämiseen.

DIPLOMI

Kiitos osallistumisestasi Kohti ihmisarvoista
tulevaisuusvaltaa -pilottihankkeeseen,

Olet osallistunut Diakonissalaitoksen ja Sitran Kohti ihmisarvoista
tulevaisuusvaltaa- pilottihankkeeseen vuosina 2023-2024.

Hankkeessa olet osallistunut tulevaisuustyöpajaan.

Työpajassa olemme kokeilleet saavutettavampia menetelmiä ja materiaaleja.
Näin mahdollisimman moni voi osallistua keskusteluun toivottavammasta
tulevaisuudesta.

Nämä menetelmät ja materiaalit tulevat julkiseen jakoon ja vapaasti käytettäväksi.
Olet ollut siis korvaamaton apu kun olemme yhdessä kehittäneet
uudenlaisia ja tärkeitä tapoja keskustella tulevaisuudestamme.

Tulevaisuus ei vain tapahdu, vaan se tehdään – yhdessä.

Maija Hyle
Toimialajohtaja
Diakonia ja sosiaalinen vastuu

Diakonissa-
laitos

Leila Rutanen
Liiketoimintajohtaja
Rinnekodit

Rinnekodit

Terhi Ylikoski
Asiantuntija, ennakointi
Sitra

SITRA

Esteettömyys ja saavutettavuus

Esteettömyyttä ja saavutettavuutta käytetään usein sanaparina. Yhteistä molemmille termeille on, että niin fyysisen ympäristön, tiedon kuin vaikkapa palvelujen pitäisi olla kaikille sopivia ja kaikkien saatavilla riippumatta ihmisen toimintakyvystä.

Esteettömyys tarkoittaa sitä, että kaikilla on ominaisuuksistaan riippumatta mahdollisuus toimia ja osallistua tasavertaisesti muiden kanssa. Esteettömyys koskee myös aisteihin ja hahmottamiseen liittyviä haasteita fyysisessä ympäristössä.

Sosiaalinen saavutettavuus tai esteettömyys liittyy asenteisiin, yhdenvertaisuuteen ja syrjimättömyyteen. Sosiaalinen esteettömyys ilmenee yhdenvertaisina mahdollisuuksina osallistua ja toimia yhteiskunnan eri osa-alueilla.

Kognitiivinen saavutettavuus voi olla esimerkiksi selkeän yleiskielen, selkokielen tai kuvilla tuetun viestinnän käyttämistä vuorovaikutuksessa, verkkosivuilla ja palveluissa. Se voi olla sisällön tukemista eri aistien kautta, esimerkiksi tekstin, infograafin tai kuvan, videon tai äänen avulla.

Fyysinen esteettömyys takaa kaikille mahdollisuuden olla mukana yhdessä toisten kanssa erilaisissa toimintaympäristöissä. Se voi olla tilojen uudelleen järjestelyä. Se mahdollistaa esimerkiksi henkilökohtaisten apuvälineiden käyttämisen (esimerkiksi opaskoira, pyörätuoli, kuulolaite).

Olemme pyrkineet tämän hankkeen aikana otta-
maan huomioon jo monia esteettömyyteen ja saavutettavuuteen liittyviä tekijöitä. Nämä ovat ensimmäisiä askeleita kohti esteettömämpää tulevaisuuskeskustelua ja tästä on hyvä ja syytä jatkaa kehittämistyötä.

Yksi ihana osallistuja toi pariin otteeseen esiin, että muisti ei pelaa. Siksi TOSI selkeät vaiheet ja KERTAUS on tärkeää. Hän halusi varmistaa lopuksi, että oli ymmärtänyt oikein, mitä lopussa tehtiin.”

Tulevaisuustyöpajan ohjaaja

Saavutettavuus tulevaisuuskeskustelussa voi tarkoittaa useita asioita. 19 tulevaisuustyöpajamme aikana olemme tunnistaneet neljä pääasiaa.

On hyvin tärkeää havainnollistaa osallistujille koko tulevaisuustyöpajan ajan, mitä tehdään ja miksi ja mihin tehtävään seuraavaksi siirrytään.

Havainnollistamista voi olla esimerkiksi se, että katsotaan alussa työpajan aikataulua ja vaihteita. Aikataulut voivat olla kirjoitettuna seinälle tai paperille. Voisiko pajan kulkua esimer-

kiksi piirtää kuvaksi? Pyri havainnollistamaan pajan vaihteita juuri omalle osallistujaryhmälle sopivalla tavalla. Ohjeisiin palataan tarvittaessa työpajan aikana, tai kun siirrytään vaiheesta toiseen. Alussa ohjaaja voi myös näyttää esimerkin siitä, mitä ollaan tekemässä. Tällainen voi olla esimerkiksi valmiiksi tehty kuvitteellinen Tulevaisuustaulu, joka on kuitenkin mahdollisimman ylimalkainen ja esimerkinomainen.

Ihmisillä on erilaisia tapoja havaita, ymmärtää ja keskittyä. Erilaiset tavat on tärkeää pitää esillä, kun suunnittelee tulevaisuustyöpajaa.

Työpajassa on tilaa käyttää eri aisteja ja toimintatapoja, kuten puhe, kuva, teksti, kirjoittaminen, liike tai kommunikoinnin apuvälineet. Sama asia voidaan tehdä useammalla tavalla.

Menetelmät ovat toiminnallisia. Menetelmät voivat sisältää esimerkiksi mahdollisuuksia liikua tilassa ja tarttua esineisiin. Menetelmät ja materiaalit auttavat keskittymään ja muistamaan. Materiaalien teksti on helppo ymmärtää ja sen pystyy lukemaan mukavasti. Käytä selkeää yleiskieltä ja tavallisia sanoja.

**Tulevaisuuspajassa keskustelu voi olla vilkasta.
Ohjaajan on otettava huomioon erilaiset kommunikoijat.**

Ohjaajan puheen on tärkeää olla selkeää ja kuuluvaa. Saavutettava kieli on yksi ulottuvuus työpajoissa: että puhutussa kielessä on jokaiselle tuttuja asioita, joihin tarttua.

Viestinnässä on myös paljon muita elementtejä, kuten kunnioitus ja tunteiden huomioon ottaminen. ”Kiitos kun te puhuitte meille kuin ihmisille”, eräs osallistuja totesi työpajan jälkeen. Jokainen osallistuja kohdataan tasavertaisesti.

5.

Menetelmät

Johdanto

Tässä oppaassa on lyhyitä kuvauksia hankkeen aikana sovelletuista ja kehitetyistä menetelmistä. Löydät tarkemmat kuvaukset ja ohjeet tulevaisuustyöpajan ohjaajalle Diakonissalaitoksen Tulevaisuustyö-verkkosivulta.

Menetelmien vaativuus

Menetelmät on suunniteltu mahdollisimman helppoiksi käyttää. Niiden vaativuudessa on kuitenkin eroja.

- Helppo ja nopea ★
- Aika helppo mutta voi sisältää abstraktimpaa työskentelyä ★★
- Edellyttää vähän enemmän valmistautumista ja sitoutumista ★★★

Menetelmiä lyhyesti

Postikortti tulevaisuuteen

Vaihe: Virittäytyminen

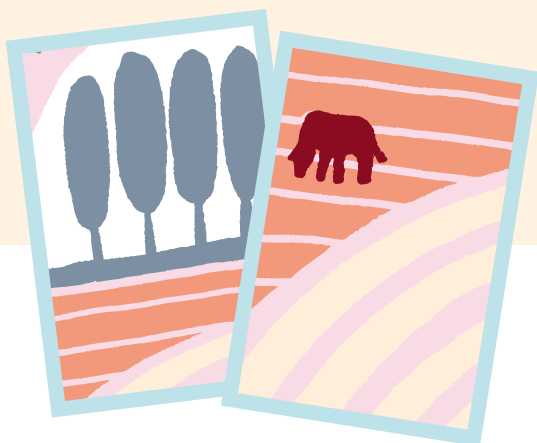
Vaativuus: ★

Kesto: 10–20 minuuttia

Hyväntuulinen virittelyharjoitus. Osallistuja valitsee postikortin, jonka haluaisi lähettää itselleen tulevaisuuteen. Osallistuja miettii, mitä haluaisi kertoa itselle tai mitä hän toivoo muistavansa myöhemmin tulevaisuudessa. Jokainen näyttää, minkä kortin valitsi. Kukin kertoo, miksi valitsi kortin ja mikä kuvan viesti on.

Mitä tarvitset? Aitoja postikortteja. Varaa kortteja tuplasti osallistujamäärän verran.

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Ajatusten herättely tulevaisuutta kohti. Ajassa liikkuminen ja aikajänteen venyttäminen pidemmälle.

Esine tulevaisuudesta

Vaihe: Virittäytyminen

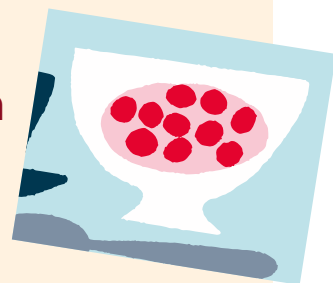
Vaativuus: ★

Kesto: 10–20 minuuttia

Osallistuja valitsee esineen, joka kertoo hänen toiveistaan. Osallistuja miettii, mitä hän haluaisi tapahtuvan omassa elämässä 5 tai 10 vuoden sisällä. Jokainen näyttää, minkä esineen valitsi. Kukin kertoo, miksi valitsi esineen ja mikä sen viesti on.

Mitä tarvitset? Pienikokoisia esineitä (ks. Tarvikkeet).

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Esineen avulla osallistuja virittäytyy ajattelemaan tulevaa aikaa. Toiveiden sanoittaminen. Ajassa liikkuminen ja aikajänteen venyttäminen pidemmälle.

Muuttuva maailma -juliste

Vaihe: Virittäytyminen

Vaativuus: ★

Kesto: vapaamuotoinen

Muuttuva maailma -juliste on seinällä. Julistetta voi tutkia joko ohjatussa toiminnassa tai vapaasti esimerkiksi osana teemaviikkoa.

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Juliste auttaa ymmärtämään muutosta. Ihminen muuttuu, esineet ja asiat muuttuvat, ja maailmakin muuttuu. Ajatusten herättely tulevaisuutta kohti. Aikajänteen venyttäminen pidemmälle.

Mitä tarvitaan? Tulosta juliste värillisenä A3-koossa.

Tulevaisuusseinä

Vaihe: Virittäytyminen esimerkiksi teemaviikon aikana.

Vaativuus: ★★★

Kesto: 1–2 viikkoa

Tulevaisuusseinä kysyy osallistujilta näkemyksiä tulevaisuudesta. Tulevaisuusseinä on paikallaan tietyn ajan, kuten 1–2 viikkoa. Osallistujat vastaavat seinän kysymyksiin esimerkiksi kirjoittamalla vastauksen lapulle tai kertomalla ajatuksensa seinästä vastaavalle henkilölle.

Mitä tarvitset? Tarpeeksi isokokoinen seinätila tai leveä valkotaulu. Paperia, tusseja, tarralappuja, kyniä, mahdollisesti kuvia, ohjejuliste seinälle. Tulevaisuusseinän onnistumiseen tarvitaan vastuussa olevia henkilöitä ja tarvittaessa moderaattoreita, jotka huolehtivat hyvän keskustelun periaatteiden toteutumisesta.

Tulevaisuusseinämenetelmän ovat kehittäneet Päihdepalveluyksikkö Breikki Tampereen vertaiset ja ohjaaja yhteistyössä tulevaisuus-asiiantuntijan kanssa.

Mekin muutamme -video

Vaihe: Virittäytyminen

Vaativuus: ★★★

Kesto: 1,5–3 tuntia, useassa eri vaiheessa
Mekin muutamme -video tehdään yhteistyössä ohjaajien ja osallistujien kanssa. Osallistujat esittävät draaman keinoin ihmisen elinkaarta vauvasta vaariin. Video voi olla osa teemaviikkoa.

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Video auttaa ymmärtämään muutosta. Ihminen muuttuu, ja maailmakin muuttuu. Tulevaisuuden miettiminen voi olla jännittävää ja pelottavaa. Näyttelemisen ja hassuttelun avulla se voi muuttua helpommin lähestyttäväksi ja konkreettisemmaksi.

Mitä tarvitaan? Videokamera, roolivaatteita, valoisat kuvausolosuhteet, editointiohjelma tietokoneella tai puhelimella, tila yhteiseen videon katseluun

Menetelmän on kehittänyt hankkeen aikana kehitysvammaisten ohjauksen asiantuntija Katri Majamäki yhdessä Rinnekotien toimintakeskus Lyylin asiakkaiden kanssa.

Keskustelukortit

Vaihe: Tulevaisuuskeskustelu / Tuettu dialogi

Vaativuus: ★★

Kesto: Valmistelu-aika 30 minuuttia. Keskustelu-aika 30–60 minuuttia.

Kortteja voi käyttää esimerkiksi toivotun tulevaisuuden hahmottamiseen. Korteissa on kuva ja helposti luettava sana. Sanoja on yhteiskunnan ja elämän eri osa-alueilta. Tämä auttaa oivaltamaan itselle tärkeitä asioita ja löytämään sanoja toiveille. Osallistuja valitsee kortin tai kortteja ja kertoo, miksi pitää juuri tuota kortissa olevaa asiaa niin tärkeänä asiana tulevaisuudessa.

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Korteilla tavoitellaan tuettua dialogia. Ohjaajan on siksi olennaista kysyä, mitä mieltä muut ovat kortista ja haluaisiko joku liittyä samaan korttiin. Kortit auttavat laajentamaan tulevaisuuskeskustelua.

Mitä tarvitaan? Tulosta kortit värillä valkoiselle, kestäväälle (mielellään 100-grammaiselle) A4-kokoiselle paperille. Tulosta myös teemakortit, joita tarvitaan, kun kortit ryhmitellään teemoittain esille. Kortit voi halutessaan laminoida.

Toiveiden taulu

Vaihe: Tulevaisuuskeskustelu

Vaativuus: ★

Kesto: 30 minuuttia

Toiveiden taulu -menetelmällä voi esimerkiksi aloittaa tulevaisuustyöskentelyn, jos järjestetään useampi tulevaisuustyöpaja. Toiveiden tauluun kerätään sanoja ja kuvia, jotka kertovat siitä, mitä asioita osallistuja toivoo tulevaisuudelta.

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Taulu havainnollistaa, mitä kukin toivoo tulevaisuudelta. Jos on vaikeaa tehdä valintoja, menetelmä toimii myös valitsemisen harjoitteluna.

Mitä tarvitaan? Taulukehykset tulostettuna A4- tai A3-kokoiselle paperille. Jos taulu tehdään ryhmänä, tulosta kaksi paperia yhteiseen työskentelyyn ja kiinnitä ne toisiinsa teipillä. Vaihtoehtoina voivat toimia Keskustelukortit, Papunet-kuvat tai sanalaput. Kiinnitykseen sinitarraa tai liimaa.

Ei-toivottavat asiat -taulu

Vaihe: Tulevaisuuskeskustelu

Vaativuus: ★

Kesto: 30 minuuttia

Taulun voi tehdä tarvittaessa Toiveiden taulun ohessa. Usein keskustelussa nousee esiin asioita, joita ei haluta tulevaisuuteen. Tällöin voi tehdä joko samalla tai eri kerralla Ei-toivottavat asiat -taulun. Taulun voi myös nimetä sopivammalla tavalla (kuten *Tätä en haluaisi* tai ☹️-taulu). Osallistujat keräävät taulupohjaan sanoja tai kuvia asioista, joita eivät toivo tulevaisuudelta.

Mitä menetelmällä tavoitellaan? Taulun tavoite on havainnollistaa, mitä emme toivo tulevaisuudelta. Kun huolta tai pelkoja saa purkaa, voi olla helpompi sanoittaa, mitä toivoo tulevaisuudelta.

Mitä tarvitaan? Tulosta taulun raamit paperille. Muuten tarvikkeet ovat samat kuin Toiveiden taulussa.

Askartelusovellukset Toiveiden taulusta ja Ei-toivottavat asiat -taulusta

Tulevaisuuskukka ja Myrskypilvi

Vaihe: Tulevaisuuskeskustelu

Vaativuus: ★

Kesto: 30 minuuttia

Tulevaisuuskukan voi tehdä samoin kuin Toiveiden taulun. Taulun sijaan paperille voi askarrella kukan. Kuhunkin terälehteen kiinnittää yksi toive tulevaisuudelle. Jos terälehtiä on esimerkiksi seitsemän, syntyy seitsemän toivetta.

Myrskypilvi on vaihtoehto Ei-toivottavat asiat -taululle. Taulun sijaan paperille voi piirtää tai askarrella myrskypilven ja sadepisaroihin. Sadepisaroihin voi kirjoittaa asioita tai kiinnittää kuvia asioista, joita osallistuja ei halua tulevaisuuteen.

Tulevaisuuskuva-työpohjat

Vaihe: Tulevaisuuskeskustelu

Vaativuus: ★ ★★ ★★

Kesto: 45–60 minuuttia ryhmän koosta ja soveltamisesta riippuen

Työpohjia voi käyttää tulevaisuuskeskustelun yhteenvedoon. Pohjien avulla voi synnyttää yhteenvedoa yhteisestä keskustelusta ja rakentaa yhteistä tulevaisuuskuva. Jos osallistujalle sopii paremmin itsenäinen työskentely, pohjaa täyttämällä voi tehdä oman tulevaisuuskuvan.

Tarvikkeet

Kyniä Varaa kyniä, jos osallistujat haluavat kirjoittaa muistiinpanoja keskustelun aikana.

Pienet esineet Varaa esineitä 2–3 kertaa enemmän kuin osallistujia. Esineitä voivat olla vaikkapa käpy, kivi, paristo, kolikko, eläinhahmo, postimerkki, tulitikku tai pienet lelut kuten auton pienoismalli.

Postikortit Hanki erilaisia postikortteja, joissa on houkuttelevia kuvia. Korttien on hyvä olla erilaisia. Teeman voi olla esimerkiksi eläin, luonto, liikenneväline, symboli, herkut tai mietelause.

Vinkki: Osta kortteja kirpputorilta tai tulosta kuvia ilmaisista kuvapankeista.

Sinitarra Sinitarralla voi kiinnittää keskustelukortteja sekä seinille että työpohjaan. Voi korvata myös teipillä.

Tarjoilut Pajoihin kuuluu vieraanvaraisuus. Keitä kahvit ja teet ja jos mahdollista, hanki pientä syötävää kuten suklaata ja hedelmiä. Pidemmissä pajoissa ja haastavassa elämäntilanteessa olevien kanssa kannattaa satsata ruokaan. Tyhjällä vatsalla on vaikea työskennellä.

Tarralappuja / Post-it-lappuja Osallistuja tai ohjaaja voi kirjoittaa keskustelussa esiin nousevia asioita tarralappuille ja lisätä niitä kaikkien nähtäville työpohjalle. Kun ohjaaja tekee muistiinpanoja, osallistuja näkee, että oma ajatus on kirjoittamisen arvoinen. asiat pysyvät paremmin kaikkien muistissa, kun ne ovat näkyvillä.

Taululehtiöt Isoille papereille (taululehtiö eli fläppipaperi tai kaksi yhteen kiinnitettyä A3-kokoista paperia) on helppo koota asioita yhteen kaikkien nähtäväksi.

Tussit Jos työskennellään pienryhmissä, yhteenvedot kannattaa kirjoittaa ylös näkyvästi tussilla.

*Valitsin tämän kortin missä on kissa nojatuolissa ja kirjapino.
Toivon että tulevaisuudessa kun on varmaan paljon
älysovelluksia ja kiirettä niin muistaisin rentoutua, rapsutella
kissaa ja lukea OIKEITA paperikirjoja eikä vain e-kirjoja.*

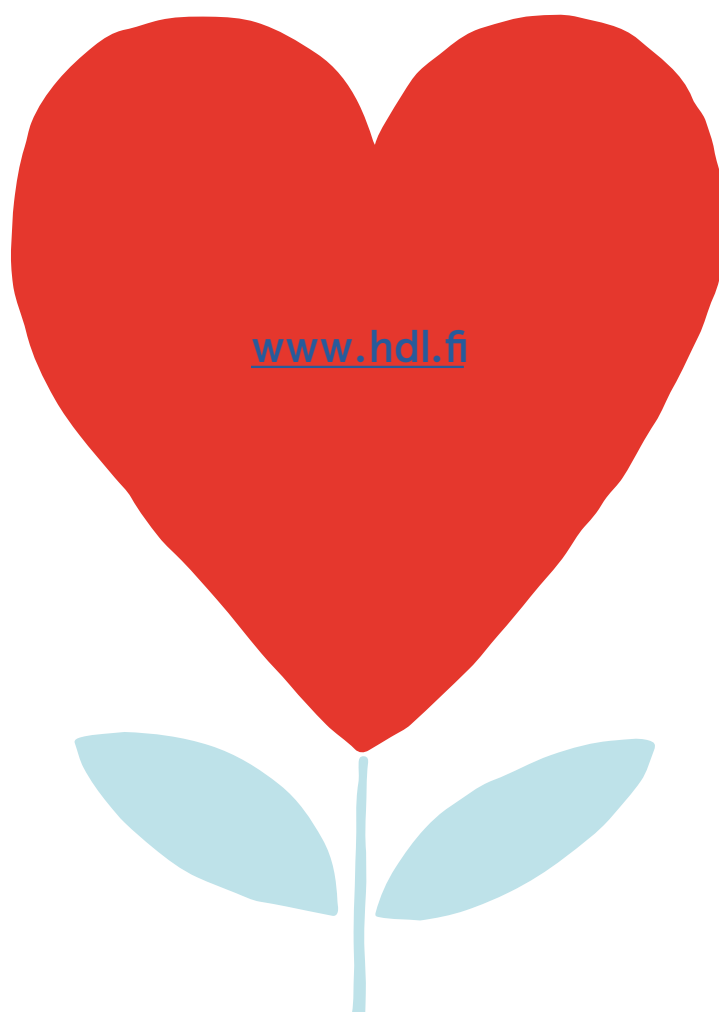
Esimerkkejä
erilaisista
tulevaisuus-
työpajoista

Kun olet valinnut sopivan työpajan rakenteen tai omaan pajaasi sopivat menetelmät, **lue menetelmien tarkemmat kuvaukset verkkosivuiltamme**. Menetelmien tarkemmat ohjeet kertovat esimerkiksi, millä tavalla voit kuljettaa keskustelua ja mikä voi olla työpajan pääkysymys. Pääkysymys voi olla esimerkiksi ”Millaista on hyvä elämä Suomessa vuonna 2040?” Voit muuttaa vuosilukua. **Työpajan sujuvuuden ja mukavuuden kannalta on tärkeää, että kaikki työpajaan osallistuvat (ohjaaja mukaan lukien) tietävät, mitä tehdään ja miksi.**

Työpajan lopussa on tärkeää kertoa, mitä tulevaisuustyöpajan jälkeen tapahtuu. Kerro osallistujille selkeästi, jos aiot esimerkiksi käyttää pajassa esiin nousseita asioita vaikkapa viestinnässä tai vaikuttamistyössä. Varmista lupa-asiat kuntoon, mikäli työpajan keskustelua kirjataan tai tallennetaan (ks. oppaan luku Organisaatioille, datankeruu).

Kerro jatkosta, jos seuraava työpaja tai työpajoja on tulossa myöhemmin. Jos työpaja oli kertaluonteinen, kerro sekin ja kiitä osallistujia.

Kuvaa osallistujille, miksi tulevaisuuspaja pidettiin. Tärkeä syy on jo se, että jokaisen ajatukset tulisivat kuulluiksi, kun puhumme yhteisestä tulevaisuudestamme. (Ks. Liitteet, Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteesta)

Yhden pajan rakenne

”Mä kannustin noita muitakin tuolla tulemaan mukaan. Siksi että muutkin tulisi mukaan tajuamaan jotain. Tää koskettaa kaikkia.”

Työpajaan osallistunut, tuetun asumisen yksikkö

”Olen huomannut, että monelle asiakkaalle on vaikea lähteä tuottamaan, jos annetaan joku pieni ajatus ja tästä pitäisi lähteä miettimään, että mitä sulle tästä tulee mieleen? Mutta näissä korteissa on kuvia ja sanat ja niitä on avattu, jo sekin herättää ihan eri tavalla. Ja kun sait itse valita. Se oli tosi kiva, kun sai valita itselle tärkeitä juttuja ja sitten jaettiin yhdessä, että mikä siinä on ajatus siinä takana. Tykkäsin tosi paljon siitä keskustelusta. Se oli yhteistä keskustelua.”

Palveluyksikön johtaja, tuetun asumisen yksikkö

YHDEN PAJAN RAKENNE 1,5 tuntia

Sopii erilaisille osallistujille. 1,5 tunnin tulevaisuustyöpaja on helppo toteuttaa myös silloin, kun keskittymiskyky tai jaksaminen on koetuksella. Tavoitteena on pohtia toivottavaa omaa ja yhteistä tulevaisuutta sekä tuottaa selkeä lopputulos.

Tarvikkeet

- Isoja papereita (esimerkiksi taululehti)
- Teippiä papereiden kiinnittämiseen
- Tarralappuja
- Paksut tussit
- Kyniä ja paperia osallistujille muistiinpanoja varten

10–15 minuuttia

ALOITUS

Käydään läpi tulevaisuustyöpajan idea ja avataan, miksi paja järjestetään. Keskustellaan tavoitteista, hyvän keskustelun säännöistä ja tarvittaessa turvallisemman tilan periaatteista. Keskustellaan myös siitä, mihin tietoa käytetään ja varmistetaan lupa-asiat kuntoon, mikäli työpajan keskustelua kirjataan tai tallennetaan.

15–20 minuuttia

VIRITTÄYTYMINEN

Ks. Menetelmät, Virittely

20 minuuttia

TYÖSKENTELYVAIHE 1: Mitä muuttaisin?

Itsenäinen pohdinta 5 minuuttia

- Ennen työskentelyn alkua ohjaaja voi viitata virittelytehtävään ja joihinkin esiin nousseisiin asioihin. Ohjaaja voi sanoa: "Pysytään nyt vielä tulevaisuudessa, siinä mitä toivotaan tulevaisuudelta."
- Jokainen miettii ensin itsekseen asioita, jotka ovat hidasteita tai esteitä hyvälle tulevaisuudelle ja joita haluaisi muuttaa nykyhetkessä. Asiat voivat liittyä läheisesti omaan elämänpäiriin tai laajemmin maailmaan.
- Ohjaaja voi esimerkiksi sanoa: "Nyt mietitään, mitä haluaisimme muuttaa. Mikä on sinun mielestäsi sellainen asia, joka harmittaa tai huolestuttaa? Minkä toivoisit olevan paremmin?" (Ohjaaja johdattelee pohdintaan sen mukaan, mikä keskustelun pääaihe on.)

(Tauko) Tässä yhteydessä voi järjestää tarvittaessa viiden minuutin tauon ja pyytää osallistujia miettimään asiaa tauon aikana.)

Yhdessä keskustelu

Kysymys on valmiiksi kirjoitettu esimerkiksi A3-kokoiselle paperille: ”Minkä pitäisi muuttua? Mitkä asiat ovat nykyhetkessä esteitä tai hidas- teita hyvälle tulevaisuudelle?”

Osallistujat voivat kirjoittaa mietteensä tarra- lapuille (yksi asia / lappu). Ohjaaja tai avustaja voi myös kirjoittaa lapulle ajatuksen osallistu- jan puolesta. Laput tuodaan yhteiselle pohjalle. Pohjana voi toimia tyhjä A3-koon paperi, kar- tonki tai Tulevaisuuskuva-työpohja.

Kun kaikki mietteet on kerätty, yhteen koot- tuja lappuja tarkastellaan. Laput voi käydä läpi useilla eri tavoilla. Jos aikataulu on tiivis, ohjaaja ryhmittelee lappuja ja kertoo niiden sanoman. Hän voi kysyä muutamia tarkentavia kysymyk- siä tai kommentteja. Jos aikaa on hiukan enem- män, ohjaaja voi pyytää kommenttia jokaiseen lappuun kaikilta tai siltä, joka tunnistaa lapun omakseen.

Jos haluaa käyttää vaiheeseen vielä enemmän aikaa, ohjaaja voi pyytää osallistujia siirtymään kahteen pienryhmään ja kertomaan toisilleen ensin, mitä asioita kukin nosti esiin. Tämän jäl- keen molemmat pienryhmät kertovat kaikille, mistä keskustelivat.

Ohjaaja kiittää hyvistä huomioista ja kertoo, että nyt laajennetaan tulevaisuuksia lisää.

30 min**TYÖSKENTELYVAIHE 2:****Mitä toivomme?**

Ohjaaja tekee näkyväksi sen, mistä keskustel- laan. Pääkysymys kannattaa pitää esillä kirjoi- tettuna esimerkiksi A3-kokoiselle paperille.

- Otetaan käyttöön keskustelukortit (Ks. Menetelmät, Keskustelukortit) ja edelli- sessä vaiheessa aloitettu työskentelypohja. Nyt pohjaan tuotetaan lisää sisältöä.

- Ohjaaja kertoo, että laajennetaan keskus- telua siihen, millainen toivomamme tulevai- suus voisi olla. Ohjaaja esittelee keskustelu- kortit, jotka on ryhmitelty eri puolille tilaa. Ohjaaja kertoo, että korttien aiheet liitty- vät eri elämänalueisiin ja yhteiskuntaan. Oh- jaaja voi sanoa: ”Mitä sinä ajattelet siitä, mitä hyvässä tulevaisuudessa vuonna 20XX pi- täisi olla? Kierrä katselemassa kortteja ja ota yksi kortti. Kortti kertoo erityisen tärkeästä asiasta, toiveesta, jonka haluat tuoda yhtei- seen kuvaan.”
- Jokainen käy valitsemassa kortin ja tuo sen yhteiselle työskentelypohjalle.
- Syntynyt kuva käydään yhdessä läpi, kortti kerrallaan. Ensin todetaan, mikä kortti on. Tämän jälkeen kortin tuoja kertoo, miksi va- litsi juuri kyseisen kortin. Ohjaaja voi sanoa: ”Täällä on nyt näin monta tärkeää asiaa tullut lisää. Hienoa! Täällä on ensimmäisenä *ympä- ristö*.” Ohjaaja johdattelee kortin tuoja ker- tomaan, miksi tämä otti juuri kyseisen kor- tin ja mitä hän toivoo juuri tuohon aiheeseen liittyen.
- Erityisen tärkeää on, että ohjaaja kannus- taa muita ottamaan kantaa samaan korttiin ja kysyy, olisiko joku muukin halunnut ottaa saman kortin tai syntykö samasta kortista ajatuksia. Näin tavoitellaan tuetun dialogin syntymistä.
- Näin käydään läpi jokainen kortti. Kun kaikki kortit on käyty ohjaaja tiivistää, millainen kokonaiskuva korteista on syntynyt ja mitkä asiat ovat ehkä korostuneet. Ohjaaja voi sanoa: ”Nyt meille on syntynyt kuva siitä, mitä me voisimme toivoa tulevaisuudelta, tässä on kuva hyvästä tulevaisuudesta”.
- Bonus: Ohjaaja voi pyytää osallistujia keksi- mään nimen yhdessä kootulle kuvalle. Esi- merkiksi ”Luonto ja ihminen yhdessä”.

LOPUKSI:

Ohjaaja kertoo, mitä tulevaisuustyöpajassa on tehty. Ohjaaja voi sanoa:

”Ensin me siirryimme ajassa eteenpäin ja mietimme toiveitamme. Tämän jälkeen mietimme muutosta. Minkä asioiden pitäisi muuttua? Kokosimme asiat tähän pohjalle. Sen jälkeen otettiin keskustelukortit käyttöön ja niiden avulla alettiin koota kuvaa hyvästä tulevisuudesta. Korttien avulla valitsimme asioita, joita toivomme tulevaisuuteen.”

Ohjaaja voi myös sanoa: ”Tulevaisuus on meidän kaikkien yhteinen. Siksi on tärkeää, että ei ole niin, että vain muutavat harvat pohtivat sitä, mitä tulevaisuuden pitäisi olla. On tärkeää, että mahdollisimman moni ihminen puhuu tulevaisuudesta, jotta tällaiset asiat, joita tässä työpajassa nousi esiin, tulevat kuulluksi. Jos niitä ei tuoda esiin, emme voi yrittää vaikuttaa niihin. On myös hyvä harjoitella tulevaisuusajattelua. Silloin on paremmin varautunut myös kaikenlaisiin muutoksiin. Kiitos että jaoit ja osallistuit.”

PALAUTE

Lopuksi voidaan käydä vapaamuotoista palautekeskustelua siitä, miltä pajatyoäskentely tuntui.

Tulevaisuustyöpaja on mahdollista järjestää myös niin, että mukana on vain kaksi vaihetta: Virittäytyminen sekä Mitä toivomme keskustelukorttien avulla.

Tuplapaja

”Aiheet oli tosi hyviä, ja ne kuvakortit oli niin hyvät ja herätti niin paljon keskustelua, olisi saanut aikaan vaikka ja mitä. Aina kun oli erilaisia ihmisiä mukana niin ne kortit auttoi, avasi asioita mitä ei oo ees aatellut. Kaikki oli vaan silleen, että näitä pajoja pitää olla lisää!”

Päihdepalvelun asiakas

”Yllätyin siitä, miten sitoutunut ryhmä oli, alusta loppuun. Älyttömän hienoa keskustelua ja työskentelyä.”

Päihdepalvelun työntekijä

TUPLAPAJA

1 PAJA: HUOLIENTUOTOINTI

Työpajan runko on testattu opioidikorvaushoitoyksikön kävijöiden kanssa. Osallistujat itse halusivat suljetun ryhmän 5 – 10 sellaiselle henkilölle, joka sitoutuu olemaan työskentelykunnossa ja osallistumaan molempiin kertoihin.

1. KERTA

Tarvikkeet

- Isoja papereita (Esimerkiksi taululehtiöitä)
- Teippiä papereiden kiinnittämiseen
- Paksut tussit
- Kyniä ja paperia osallistujille muistiinpanoja varten

15 minuuttia

ALOITUS

Osallistujat ohjataan ottamaan tarjoiluja. Ohjaajat esittäytyvät ja kuvaavat, mistä tulevaisuustyöpajassa on kyse ja miten kaksiosainen työpaja etenee. (Ks. Liitteet Juliste ja Hyvän keskustelun pelisäännöt).

15 minuuttia

VIRITTÄYTYMINEN Menetelmät, Virittely

45 minuuttia

TYÖSKENTELY: Nykyhetken huolet. Mitkä asiat ovat nykyhetkessä esteitä hyvälle tulevaisuudelle?

Ryhmässä voi olla erilaisia viestijöitä. Jokaisen tulee saada mahdollisuus suunvuoroon. Aloitetaan työskentely siksi pienestä ja siirrytään kohti isompaa yhteistä keskustelua.

Ensiksi osallistujia pyydetään miettimään valitsemaanne pääkysymystä itseksensä. Pääkysymys voi olla esimerkiksi Mitkä asiat nykyhetkessä ovat esteitä hyvälle tulevaisuudelle?

Kun jokainen on saanut miettiä hetken itseksensä, jakaudutaan pareihin. Parin kanssa jutellaan siitä, mitä asioita ajattelee olevan esteitä hyvälle tulevaisuudelle.

Parityöskentelyn jälkeen siirrytään isompiin ryhmiin ja jatketaan ryhmässä keskustelua.

2–5 minuuttia

ITSEKSEEN POHTIMINEN

5–10 minuuttia

TAUKO

Tässä yhteydessä voi järjestää tauon ja pyytää osallistujia miettimään asiaa tauon aikana.

5–10 minuuttia

PARITYÖSKENTELY Osallistujat jakautuvat pareihin. Molemmat tuovat esiin, mitä ovat ensin itseksensä pohtineet. Pareille jaetaan kynät ja paperit muistiinpanoja varten.

20 minuuttia

TUPLAPARIT Parit yhdistyvät toisen parin kanssa. Jokainen tuplapari saa oman ison paperin, esimerkiksi luentolehtiön. Ohjaaja kirjoittaa kaikkien näkyville kysymyksen: ”Minkä pitäisi muuttua”? Tavoitteena on koota yhteen erilaisia tämän hetken huolia ja esteitä. Ohjaaja voi sanoa: ”Nyt molemmat parit kertovat toisilleen, mistä keskustelitte pareittain. Kirjoittakaa samalla ylös pääasiat. Kiinnittäkää paperi seinälle.” Halutessaan ryhmät voivat mennä kahteen eri tilaan, jos tarvitaan työrauhaa. Ryhmä valitsee kirjurin. Ohjaaja voi auttaa kirjaamisessa ja ryhmäkeskustelun ohjaamisessa tarvittaessa.

15 minuuttia

YHTEINEN KESKUSTELU Tuplaparien paperit on nostettu seinälle vierekkäin. Ohjaaja voi sanoa: ”Tässä näemme asioita, joiden pitäisi teidän mielestänne muuttua.”

Ohjaaja käy ääneen läpi tuplaparien esiin nostamat asiat. On tärkeää, että jokainen asia tulee näin huomioiduksi. Ohjaaja kiinnittää seinälle myös tyhjän paperin, joka on otsikoitu esimerkiksi ”Suomi vuonna 2040” (vuosilukua voi muuttaa). Tämän jälkeen keskustellaan yhdessä siitä, miltä tulevaisuus voisi näyttää, jos ryhmien

kirjaamat asiat jatkuvat nykyisellään. Ohjaaja kirjoittaa asioita ylös. Näin syntyy yhdenlainen tulevaisuuskuva, joka koostuu osallistujien huolista.

5–10 minuuttia

YHTEENVETO

Ohjaaja kertoo mitä päivän pajassa on tehty. Ohjaaja voi käyttää sanaa ”lopuksi”, sillä se osoittaa, että ollaan loppusuoralla ja hetken voi vielä keskittyä.

Ohjaaja ottaa paperit talteen. Papereita käytetään tuplapajan seuraavassa tapaamisessa.

5 minuuttia

LOPETUS Lopetusvaihe on tärkeä. Ohjaajan on olennaista kääntää lopuksi katse toivon näköaloihin. Ohjaaja kertoo, että ensimmäisessä vaiheessa keskusteltiin epäkohdista ja huolista, joita näemme hyvän tulevaisuuden tiellä, sellaisista asioista, joita emme toivo tulevaisuuteemme. Ohjaaja voi sanoa: ”Tänään on käyty hienoa keskustelua. Mutta erittäin tärkeää on alleviivata, että tulevaisuus voi olla toisenlainenkin. Tulevaisuuttahan ei voi ennustaa. Ja tästä jatkamme ensi kerralla. Miltä näyttäisikin toivottava tulevaisuus? Sellainen tulevaisuus, joka on parempi kuin tämä, jota tänään maalailtiin. Asiat, joista tänään puhuttiin, voivat olla yhdenlaisia tulevaisuuden siemeniä. Mutta millaisia tulevaisuuksia haluaisimme mieluummin rakentaa ja mitä siemeniä mieluummin kylvää? Siitä jatketaan ensi kerralla.” Lopuksi voi käydä vapaa-muotoista palautekeskustelua. Kiitetään kaikkia hyvästä työskentelystä.

*On tärkeää, että jokainen
paja loppuu toiveikkaaseen
tunnelmaan. Ensimmäisessä
pajassa käydään läpi epäkohtia,
mutta on silti tärkeä muistuttaa
että on myös muunlaisia,
toivottavia tulevaisuuksia
ja niihin keskitytään
seuraavalla kerralla.*

2 PAJA: TOIVOTTAVA TULEVAISUUS

*Vetäjät paikalle klo XX kattamaan aamupala/napostelut ja laittamaan työpaja valmiiksi.
Asiakkaat saapuvat klo XX.*

Tarvikkeet

- Edellisellä kerralla työstetyt ryhmätyöt ja ohjaajan niistä tekemä yhteenvetopaperi
- Isoja papereita
- Tussit
- Tarralappuja
- Keskustelukortit

ALOITUS

Osallistujat ohjataan ottamaan tarjoiluja. Ohjaajat kuvaavat, miten tulevaisuustyöpajan toinen osa etenee. (Ks. Liitteet: Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteesta ja Hyvän keskustelun pelisäännöt).

20 minuuttia

VIRITTÄYTYMINEN Ensisijaisesti virittäytymisen tavoitteena on palauttaa mieleen edellisellä kerralla käytyjä asioita, virittäytyä tulevaisuusajatteluun ja tukea työskentelyn jatkamista. On tärkeää palauttaa mieliin edellisellä kerralla rakennettu ei-toivottu tulevaisuus. Ohjaaja voi halutessaan ottaa alkuun jonkin ryhmätoimintaan tarkoitetun lämmittelytehtävän.

Seinälle on kiinnitetty edellisellä kerralla tehdyt tuotokset. Ohjaaja näyttää edellisellä kerralla tehtyjä yhteenvetopapereita ja kertaa papereiden sisällön. Ohjaaja voi sanoa: "Viimeksi nousi tällaisia ajatuksia. Haluaako joku kommentoida vielä näitä? Onko viime kerran jälkeen tullut näistä mieleen ajatuksia tai mitä jäi sanomatta viime kerralla?"

Ryhmä keskustelee ja ohjaaja kirjaa esiin nousevat uudet asiat nähtäville. Ohjaaja voi sanoa: "Kiitos. Olipa hyviä jakoja. Siirrytään seuraavaan vaiheeseen."

20 minuuttia

TOIVOTTU TULEVAISUUS. Ohjaaja ottaa esiin tyhjän isokokoisen paperin. Sen otsikoksi tulee Toivottu tulevaisuus. Ohjaaja kertoo edellisellä kerralla tehdystä yhteenvedosta: "Tässä on nyt yksi näkemys siitä millainen tulevaisuus voi olla. Mutta tämä on vain yksi mahdollisuus. Me emme tiedä mitä siellä tulevaisuudessa on. Mietitään nyt sellaista tulevaisuutta mikä olisikin mielekkäämpi meille."

Ohjaaja kehottaa ihmisiä keskustelemaan yhdessä siitä, miten esiin tulleiden epäkohtien pitäisi olla paremmin. Ohjaaja kirjaa ylös isolle paperille (Toivottu tulevaisuus) keskustelussa nousevia asioita. Paperin on hyvä olla koko ajan osallistujien nähtävillä.

5–10 minuuttia

TAUKO

40 minuuttia

KORTTITYÖSKENTELY (Ks. Menetelmät)

Ohjaaja: "Meillä olisi tässä vielä loppufinaali. Nyt me vielä syvennämme tätä äsken tekemääme kuvaa. Työskennellään nyt korttien avulla. Täällä tilassa on erilaisia kortteja. Ne ovat eri aiheista elämän osa-alueista. Esimerkiksi terveys, parisuhde, tiede, turvallisuus, luonto... Mitä sinä ajattelet, että pitäisi ainakin olla siellä toivottavammassa tulevaisuudessa vuonna 20XX? Kierrä rauhassa katselemassa kortteja ja ota yksi kortti, joka on asia, jonka haluat tuoda tähän yhteiseen kuvaan." (Ks. menetelmä Keskustelukortit).

Jokainen käy valitsemassa kortin ja tuo sen yhteiseen pöytään. Kortit lisätään Toivottu tulevaisuus-paperiin, jota työstettiin ennen kortti-tehtävää.

”Täällä on nyt XXX tärkeää asiaa tullut lisää tähän yhteiselle alustalle. Hienoa! Täällä on ensimmäisenä *ympäristö*. Kuka valitsi tämän? Sanna? Kerrotko miksi otit tämän? Haluaako muut liittyä tähän?”

Näin käydään läpi jokainen kortti. Kun kaikki kortit on käyty ohjaaja kertoo mitä kortteja oli valittu.

Katsokaa nyt yhdessä tehtyä Toivottu tulevaisuus-paperia. Ohjaaja toteaa: ”Nyt meille on syntynyt tähän kuva yhdenlaisesta toivottavasta Suomesta tulevaisuudessa.”

Bonus: Ohjaaja voi pyytää myös osallistujia keksimään nimen yhdessä kootulle kuvalle. Esimerkiksi ”Mahdollisuuksia on, Luonto ja ihminen yhdessä” jne.

10–15 minuuttia

YHTEENVETO Ohjaaja kertoo mitä kahdessa työpajassa on tehty.

”Ensin me hyppäsimme muutaman vuoden eteenpäin ja mietimme itseämme ja lähipiiriämme. Mietimme, mitä toivoisimme sinne. Valitsimme esineen ja juttelimme siitä. Sitten työskentelimme pareittain ja pienryhmissä. Mietimme minkä asioiden pitäisi muuttua. Kokoimme ne yhteen. Ne olivat esteitä hyvälle tulevaisuudelle. Toisella kerralla me jatkoimme siitä. Mietimme miltä se tulevaisuus näyttää vuonna 20XX jos asiat jatkuvat näin. Sitten me mietimme toisenlaista mahdollisuutta. Toivottavampaa tulevaisuutta. Siellä näkyi esimerkiksi luonto, ihmisarvo..”(mitä asioita osallistujat olivat kor-
teista valinneet).

Ohjaaja kertoo miksi työpaja on järjestetty. ”Tulevaisuus on meidän kaikkien yhteinen, mutta todella harva saa tällä hetkellä määritellä sitä miltä se näyttää tai millainen sen pitäisi olla. Mutta ei vain pieni joukko voi päättää meidän kaikkien puolesta. Tässäkin pajassa huomattiin, miksi on tärkeää, että kaikki puhuvat tulevaisuudesta: että tällaiset asiat, joita tässä työpajassa nyt nousi, tulevat esille ja kuulluksi. Jos emme kuule näitä asioita, emme voi yrittää vai-

kuttaa niihin. On myös hyvä harjoitella tulevaisuusajattelua. Silloin on paremmin varautunut myös kaikenlaisiin muutoksiin. Kiitos että jaoit ja osallistuit.

Jutellaan vapaamuotoisesti: Miltä tällainen tun-
tui? Mikä oli mielekästä? Mikä hankalaa tai tur-
hauttavaa?

Miten teidän mielestänne näitä asioita voisi mie-
lestä viedä eteenpäin? Kirjatkaa ylös.

5–10 minuuttia

LOPETUS Ohjaaja kertoo mitä seuraavaksi ta-
pahtuu. Onko tulossa lisää tulevaisuuspajoja vai
oliko tämä kertaluontoinen kokemus. Jos olette
kirjannut keskustelut ylös, kerro miten kerättyä
aineistoa aiotaan jatkossa käyttää. Ks. Opas: Or-
ganisaatioille, Datankeruu.

*Muistutetaan,
että työpajojen aikana
huomattiin, miksi on tärkeää,
että kaikki puhuvat tulevaisuudesta.
Asiat, joita tässä työpajassa
nousivat esille, tulevat kuulluksi.
Jos emme kuule näitä asioita,
emme voi yrittää vaikuttaa niihin.*

Yhden pajan rakenne Toiveiden taulu

*”Helppoa, koska oli hyviä asioita. Selkeä juttu.
Sopiva. Uudestaan.”*

Tulevaisuuspajaan osallistunut toimintakeskuksen asiakas

*”Monelle ihmiselle on tärkeää tulla kuulluksi omista
toiveista oman elämän suhteen. Olivat ne sitten seuraavan
tunnin tai viikonlopun toiveita saatikka mitä he haluavat
tehdä 10 vuoden päästä. Ajattelen, että kaikilla ihmisillä ei
ole rohkeutta tai keinoja ilmaista tulevaisuuden haaveitaan
oma-aloitteisesti, jolloin he tarvitsevat toisen ihmisen
tukea asian esiin tuomiseksi. Työpajat antavat selkeitä
keinoja käsitellä aihetta. Käytimme pajoissa luovia keinoja
kuten askartelua ja ryhmä- sekä yksilötyöskentelyä.”*

*Ohjaaja, Toimintakeskus kehitysvammaisille ja
autismikirjon henkilöille.*

*”Vaikeaa, vaikeata valita. Muuten oli hyvä.
Pituus ihan hyvä.”*

Tulevaisuuspajaan osallistunut toimintakeskuksen asiakas

YHDEN PAJAN RAKENNE 45 min TOIVEIDEN TAULU

Tulevaisuustyöpajassa harjoitellaan valinnan tekemistä ja muutoksen ymmärtämistä. Paja on pidetty autismikirjon ja kehitysvammaisten henkilöiden kanssa. Tavoitteena on miettiä toivottavaa omaa ja yhteistä tulevaisuutta. Jos haluatte järjestää useamman pajan, katso kolmen pajan rakenne. Siinä on kuvattuna, miten jatkat tästä pajasta eteenpäin.

Vetäjät paikalle klo XX kattamaan aamupala/napostelut ja laittamaan työpaja valmiiksi. Osallistujat saapuvat klo XX

TARVIKKEET: Ks. Menetelmät:
Postikortti, Toiveiden taulu

Käydään läpi Hyvän keskustelun pelisäännöt (Liite).

5 minuuttia

ALOITUS Ohjaaja kertoo mitä tänään tullaan tekemään. "Tämä työpaja kestää 45 minuuttia. Ensin kuunnellaan ohjeet. Sitten työskennellään. Kun paja loppuu voit ottaa herkkuja." (jos tarjolla on naposteltavaa).

5–10 minuuttia

VIRITTELY: Postikorttitehtävä (Ks. Menetelmät, Virittely)

20 minuuttia

TYÖSKENTELY

TOIVEIDEN TAULU (ks. Menetelmät)

Jos käytät Papunetin kuvia voit katsoa mallia työpajassa käytettävistä sanoista Keskustelukorteista (ks. Menetelmät).

Ohjaaja kertoo: "Nyt sinä saat alustan. Kerää alustalle kuvia. Kuvat kertovat asioista, joita sinä toivot elämäsi. Valitse kuvia, jotka tekevät sinut iloiseksi. Mitä sinä haluat elämäsi tänään? Entä ensi kesänä? Entä sitten kun olet vaikka XX-vuotias (vanhempi kuin nyt)?"

5–10 minuuttia

LOPETUS Jokaisen työ käydään vuorotellen läpi. Ohjaaja kysyy: "Katsotaan nyt tauluja. Tämä taulu kertoo siitä mitä sinä toivot. Mitä sinun taulusasi on? Miksi sinä valitsit nämä kuvat?"

Ohjaaja kehuu ja kiittää osallistujia työskentelystä.

Lopussa voi olla vapaamuotoinen palautteen kysyminen. Ohjaaja kysyy: "Miltä tämä työskentely tuntui?" Palautetta voi kysyä esimerkiksi peukun näyttämällä (peukku ylös – hyvä, peukku alas – huono, peukku sivulle – ok.)

VINKKI: Aiheen rajausta yhdistettynä elämävaiheeseen tai minä/Suomi/koko maailma näkökulmaan voisi auttaa osallistujia tuottamaan itse mietittyjä asioita verrattuna valmiisiin listoihin/kuviin.

Kolme lyhyttä pajaa

”Työpajojen avulla pääsimme pohtimaan asiakkaiden kanssa heidän toiveitaan elämälle, mutta myös laajemmassa mittasuhteessa. Työstimme muun muassa sitä minkälainen on tämän hetken Suomi hyvine ja huonoine puolineen sekä minkälainen olisi hyvä tulevaisuuden Suomi vuonna 2030. Itselle aukeni monen asiakkaan kohdalla heidän tapansa ajatella tulevaisuutta sekä monen empatiakyky ja kyky asettua muiden kansalaisten asemaan. Koin, että sain itselle työkaluja käydä läpi asiakkaiden kanssa jatkossakin tulevaisuutta.”

Nita, ohjaaja, Toimintakeskus kehitysvammaisille ja autismikirjon henkilöille.

KOLME LYHYTTÄ PAJAA (3 X 45 MIN)

1. PAJA

TOIVEIDEN TAULU (Ks. Pajan kuvaus oppaassa)

2. PAJA 45 min

TULEVAISUUSKUKKA (ja tarvittaessa MYRSKY-PILVI)

Tavoite: Tässä pajassa harjoitellaan kaikkein tärkeimpien asioiden valitsemista. Tärkeitä asioita voi valita yhtä monta kuin Tulevaisuuskukassa on terälehtiä.

5 minuuttia

ALOITUS

Ohjeistus ryhmälle: "Tänään me puhumme ryhmässä tulevaisuudesta. Hyvistä asioista ja huonoista asioista. Tällä kertaa tehdään yksi yhteinen kukka."

Katsotaan edellisessä työpajassa tehtyä kuvaa Toiveiden taulu. Jokainen osallistuja valitsee siitä yhden itselleen tärkeän asian yhteiseen tulevaisuuskukkaan.

Ohjaaja kertoo: "Tänään jatkamme harjoituksesta, jonka teimme viime kerralla. Silloin me valitsimme asioita, joita sinä toivot omaan elämäsi. Tänään teemme ryhmätyön. Teemme tulevaisuuskukan. Me valitsemme. Valitsemme mitä asioita me toivomme maailman tasolla. Lopuksi me keskustelemme yhdessä."

5–10 minuuttia

VIRITTELY Virittely: Käytä halutessasi virittelytehtävää

20 minuuttia

TYÖSKENTELY Tulevaisuuskukka-työskentely (Ks. Menetelmät, Tulevaisuuskukka)

10 minuuttia

LOPETUS Ohjaaja näyttää kaikille valmista kukkaa. Hän kysyy osallistujilta: "Millainen kukka syntyi?" Ohjaaja kertoo mitä asioita sinne on tullut. Osallistujat kertovat myös mitä asioita kukkaan on tullut.

Palautetta kysytään peukkukierroksella: "Oliko paja hyvä vai huono? Voi näyttää peukulla: peukku ylös (hyvä), peukku alas (huono), peukku sivulle (ihan ok)".

Lisävaihtoehto: MYRSKYPILVI

Jos osallistujilla nousee esiin myös huolia ja epäkohtia, ohjaajan on hyvä antaa tilaisuus tehdä myös niitä näkyviksi. Tällöin voidaan askarrella myös Myrskypilvi paperille. Sadepisaroihin osallistajat voivat käydä lisäämässä asioita, joita he eivät halua tulevaisuuteen. (Ks. Menetelmät → Myrskypilvi)

LOPETUS: Ohjaaja näyttää mitä pajassa on tehty (Tulevaisuuskukka ja mahdollisesti Myrskypilvi.) Ohjaaja kertoo, mitä asioita nousi esiin. Jos on tehty myös Myrskypilvi-askartelu, ohjaaja käy läpi myös siinä olevat asiat ja muistuttaa, että niitä ei haluta hyvään tulevaisuuteen. Ohjaaja kiittää kaikkia osallistumisesta.

3.PAJA 45 min

TULEVAISUUSKUVAT

Tavoite: Kun toiveiden sanoittaminen on jo helpompaa, voidaan edetä hiukan haastavampaan työskentelyyn. Tulevaisuuskuvat-työskentelyssä painottuu aiempaa enemmän asioiden muuttuminen ja tulevaisuus.

5–10 minuuttia

VIRITTELY: Maailma muuttuu –julistte (ks. Menetelmät, Virittely)

Juliste on voinut olla seinällä esillä ennen tulevaisuustyöpajaa. Vaihtoehtoisesti ohjaaja voi nyt esitellä julisteen ja viritellä keskustelun siitä, kuinka asiat muuttuvat.

20 minuuttia

TYÖSKENTELY Valitse kullekin osallistujalle soveltuva tulevaisuuskuva-työpohja (Ks. Menetelmät). Esittele osallistujille pohja ja sen idea.

”Nyt saat tällaisen paperin. Saat tehdä oman tulevaisuuskuvan. Tulevaisuuskuva kertoo siitä, millaista on hyvä elämä Suomessa, kun ollaan vanhempia, vuonna 2040 (voit muuttaa vuotta).

Laita ensin viivan vasemmalle puolelle sellaisia asioita, jota et halua. Ne asiat eivät ole hyviä. Haluaisit ehkä, että niitä ei olisi enää myöhemmin meidän elämässämme tai Suomessa.

Laitan viivan oikealle puolelle sellaisia asioita, joita haluat. Ne asiat ovat hyviä. Haluaisit, että niitä on meidän elämässämme, kun olemme vanhempia. Silloin olisi hyvä elämä meillä kaikilla Suomessa.”

Osallistajat keräävät paperille asioita kirjoittamalla tai liimaamalla kuvatyökaluilla tehtyjä lappuja.

10 minuuttia

LOPETUS: Yhdessä käydään läpi, millaisia tulevaisuuskuvia on syntynyt. Jokainen voi kertoa omasta työstä, jos haluaa. Ohjaaja kehuu kaikkia ja kiittää lopuksi hyvästä työskentelystä ja osallistumisesta. Jos on aikaa ja voimavaroja, ohjaaja voi vielä herättää keskustelua siitä, mitä itse kukin voisi tehdä jo tänään, jotta voisimme päästä noihin hyviin tulevaisuuskuviin.

Palautetta kysytään peukkukierroksella: Oliko paja hyvä vai huono? Voi näyttää peukulla: peukku ylös (hyvä), peukku alas (huono), peukku sivulle (ihan ok).

7.

Organisaatioille

Miksi teidänkin kannattaa aloittaa tulevaisuuskeskustelut?

Me Diakonissalaitoksella ajattelemme, että meillä on mahdollisuus ja vastuu laajentaa tulevaisuusvaltaa niiden ihmisten luokse, joita kohtaamme toiminnoissamme ja palveluissamme päivittäin. Käytännössä tämä tarkoittaa, että luomme tiloja ja tapoja kuulla ihmisiä, jotka tähän asti on jätetty yhteiskunnassamme usein hiljaisiksi. Menemme ihmisten luokse paikkaan, jossa he muutenkin viettävät aikaansa ja joka on heille tuttu. Käytämme menetelmiä, joiden avulla voidaan huomioida monenlaiset osallistumisen tavat. Keräämme ylös keskustelut ja lopputuotokset, joita ihmiset tulevaisuuspajoissa saavat aikaan. Analysoimme, raportoimme ja teemme vaikuttamistyötä näiden keskustelujen ja lopputuotosten avulla.

***Tämä on lempeä kehoitus:
Menkää tekin ihmisten
luokse ja purkakaa esteitä.***

Vaikuttamistyötä olemme tehneet Sitran rahoittamassa Kohti ihmisarvoista tulevaisuusvaltaa -hankkeessa sekä Diakonissalaitoksen omassa Ilmiöaseman tulevaisuustyössämme esimerkiksi niin, että olemme viestineet monikanavaisesti tulevaisuuspajoissa esiin nousseista asioista. Olemme tavanneet eri asemassa olevia valtion työntekijöitä ja virkahenkilöitä ja vieneet tiedoksi keskusteluista nousseita signaaleita ja ilmiöitä. Olemme olleet yhteydessä mediaan ja jakaneet heille tiedoksi asioita, joita tulevaisuuspajoissa on noussut esiin.

Omassa organisaatiossamme olemme käyttäneet tulevaisuuspajoissa esiin nousseita asioita omien **toimintojen ja palveluiden kehittämisessä**. Tai olemme tarttuneet keskusteluissa esiin tulleisiin ilmiöisiin ja signaaleihin kokonaan uusilla hankeavauksilla.

Tulevaisuuskeskustelujen menetelmiä hyödynnetään aineistonkeruun lisäksi **yksiköissä arjen toiminnassa**. Etenkin sosiaali- ja terveyspalveluiden puolella olemme kuulleet, että osa menetelmistä

jää käyttöön muuhunkin arkeen. Niiden avulla on löydetty uusia keinoja keskustella muutoksesta ja asiakkaan tai kävijän tulevaisuudesta. Työntekijät ovat löytäneet uudenlaisia tapoja keskustella asioista, joihin aiemmin ei ole heidän kertomansa mukaan ollut välineitä. Esimerkiksi asumisyksikössä järjestetään jatkossakin kerran kuussa yhteisökokouksissa lyhyt tulevaisuuskeskustelu, jossa tilaa haaveilla.

Vaikka ette voisi kerätä dataa tai tehdä vaikuttamistyötä, tulevaisuustyöpajojen järjestäminen kannatta silti. Tulevaisuuspajoihin osallistuneet asiakkaat sekä työntekijät ovat kokeneet keskustelut hyvin merkityksellisinä. Ne ovat olleet **monelle ensimmäinen kerta, kun tulevaisuuksien ajattelun äärelle on pysähtytty**. Niissä on voinut purkaa tämän hetken muutoksiin liittyviä huolia ja pelkoja. Pajoissa on herätty toiveikkuuteen, kun yhdessä on voitu rakentaa toivottavampia tulevaisuuskuvia. Kipinä tulevaisuusajatteluun ja toimijuuteen on syttynyt. Ja ennen kaikkea – tulevaisuuksien ajattelu on hyvin innostavaa ja tulevaisuuspajoissa on kivaa!

Datankeruu

Jos haluat kirjata keskusteluissa nousseet asiat ylös (suosittelemme tätä vahvasti) tee näin:

Huomioi ennen työpajassa käytävän keskustelun kirjaamista, että sinulla on osallistujien suostumus tiedon kirjaamiseen, tallentamiseen ja aineiston käyttöön. Lisäksi aineiston keruu ja käyttö saattaa vaatia rekisterinpitäjän luvan esimerkiksi hyvinvointialueen luvan. Pohtikaa etukäteen lupa-asiat kuntoon myös siltä osin, jos haluatte hyödyntää nyt tai myöhemmin keräämäännne aineistoa tutkimuskäytössä. Silloinkin osallistujilta tarvitaan suostumus tiedon keräämiseen. Selvitä myös muut vaadittavat tietosuojaan- ja turvaan liittyvät asiat oman organisaatiosi osalta.

Varmista, että tulevaisuuspajassa on pajan vetäjän lisäksi kirjuri. Kirjuri kirjaa tulevaisuuspajassa käytävää keskustelua mieluiten tietokoneella, jotta aineisto jää suoraan sähköiseen muotoon. Huomioikaa tarvittaessa tietoturvallinen aineiston lähetys- ja säilytystapa.

Ryhmämuotoinen (tuettu) dialogi:

Työpajaa fasilitoi kaksi henkilöä. Toinen henkilö ohjaa työpajaa. Toinen henkilö kirjaa keskustelua. Kirjuri kirjaa mahdollisimman tarkasti koko keskustelun ylös. Kirjuri ei kirjaa vain yksittäisiä asioita vaan kaiken kuulemansa. Tähän voi käyttää esimerkiksi Word-pohjaa. Kirjauksissa erotellaan puhujat toisistaan esimerkiksi etunimien tai nimimerkkien mukaan. Jos paja on pitkä vetäjät voivat vaihtaa roolia puolivälissä: kirjuri siirtyy vetämään pajaa, ja ensimmäinen ohjaaja hyppää kirjuriksi.

Pajat, joissa käytetään toiminnallisia menetelmiä:

Kirjuri kirjaa työskentelyssä syntyvää tuettua dialogia samalla tavalla kuin ryhmämuotoisessa dialogissa. Pajassa syntyy lisäksi valmis tuotos, esimerkiksi kollaasi sanoista/kuvista. Tuotos otetaan talteen osana aineistoa, tai jätetään yksikköön, jos yksikkö niin haluaa. Jos tuotos jää yksikköön tuotokseen kerätty aineisto tallennetaan esimerkiksi valokuvaamalla. Tuotokseen kerättyä dataa käytetään analyysissä kirjatun keskustelun lisäksi.

Jos teillä on useita keskusteluja, kootkaa ensin kaikkien kirjurien kirjaukset samaan sähköiseen (tietoturvalliseen) kansioon. Miettikää, miten teette aineiston analyysin. Onko aineiston analyysin tekoon osaamista omassa organisaatiossa vai voisiko sen tehdä esimerkiksi ostettuna palveluna. Kaikki kerätty data tallennetaan tietoturvalliseen paikkaan. Data anonymisoidaan tarvittaessa.

LIITTEET

LIITE 1

Tietoa tulevaisuuspajan sisällöstä osallistujalle, malli kutsusta

Tule mukaan!

- Tulevaisuus on kaikkien asia.
- Siispä jokaisen olisi tärkeää tuoda esiin omat ajatuksensa tulevaisuudesta.
- Mitä sinun omassa tulevaisuudessasi pitäisi olla? Mitä toivot?
- Entä mitä sinua lähellä, Suomessa ja maailmassa pitäisi tapahtua?

Mitä ja miten?

- osallistujille syömistä & juomista
- juttelua yhdessä
- toiveita & tulevaisuuden parantamista
- saat vaikuttaa

Kokeilemme erilaisia tulevaisuustyöskentelyn menetelmiä, joista pyydämme sinulta palautetta. Jokaisella on tarvittavaa kokemusta ja näkemystä osallistua. Tule siis sellaisena kuin olet, se riittää.

Aika ja paikka

11.1.24 kello 10–13 XXX
18.1.24 kello 10–13 XXX

Terveisin Maiju ja Kati

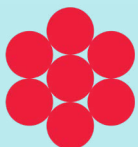
Tulevaisuusasema kuuluu Kohti ihmisarvoista tulevaisuusvaltaa - hankkeen toimintaan. Hanke on osa Diakonissalaitoksen tulevaisuustyötä ja Ilmiöaseman toimintaa. hdl.fi/tulevaisuustyto

Diakonissalaitos

LIITE 2

Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulistesta

MIKSI SINUN AJATUKSIASI TARVITAAN NYT?

Tulevaisuus on yhteinen, mutta kaikkien ääni ei kuulu tulevaisuudesta käytävässä keskustelussa.

Mahdollisimman monen pitäisi olla mukana.

Ajattelemme usein, että tulevaisuus on vain nykyhetken jatkumo. On helppoa ajatella, että tulevaisuudessa on vain enemmän teknologiaa. Mutta maailma on monimutkainen ja yllätyksellinen. Kukaan ei pysty ennustamaan, millainen tulevaisuus on.

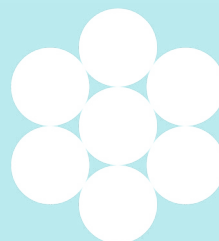
“Moniäänisyys on koko ihmiskulttuurin säilymisen ja kukoistamisen kannalta keskeinen asia.”

Tulevaisuudentutkija Ziauddin Sardar

Sinun ajatuksillasi on iso arvo. Kun useampi osallistuu, Suomessa voidaan paremmin puhua yhteisestä tulevaisuudesta, jossa on otettu huomioon erilaisten ihmisten erilaiset tarpeet.

Yhdellä tulevaisuustyöpajalla emme muuta kaikkea. Mutta kun osallistumme keskusteluun, saamme mahdollisuuden vaikuttaa. Jokainen kommentti kuullaan tai luetaan. Alamme myös entistä enemmän ajatella tulevaisuutta. Silloin voimme myös huomata tekoja, jotka vaikuttavat tulevaan jo tänään.

Tulevaisuustyöpajassa sanottuja tai kirjoitettuja kommentteja voidaan sisällyttää nimettöminä raportteihin. Kommentteja voidaan viedä julkisuuteen tai päättäjille.

Diakonissalaitos

LIITE 3

Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteeesta

Keskustelun pelisäännöt

Kuuntelemme keskustelunvetäjän ohjeita. Hän kertoo miten keskustelu etenee esittämällä kysymyksiä ja jakamalla puheenvuoroja.

Antakaa toisillenne tilaa puhua ja pohtia. Kuunnelkaa toisianne rauhassa.

Olemme kiinnostuneita toistemme kokemuksista ja ajatuksista, vaikka ne olisivat erilaisia kuin omamme. Voin aina myös pyytää jos jokin on epäselvää "Kertoisitko lisää ajatuksistasi?" tai "Kertoisitko tarkemmin mitä tarkoitat?"

Jaamme keskustelussa ajatuksiamme. Hyvä keskustelu syntyy rohkeudesta sanoa ääneen.

Näin järjestät tulevaisuuskeskustelun Ilmiöasemalla – keskusteluopas. Diakonissalaitos 2023.

LIITE 4

Tulevaisuuskeskustelun tavoitteet osallistujalle, malli tietojulisteeesta

Diakonissalaitoksen Turvallisemman tilan periaatteet

Turvallisemman tilan periaatteiden tavoite on tarjota jokaiselle yhteisössä ja tilassa olevalle henkilölle tunne henkisestä ja fyysisestä turvallisuudesta. Turvallisempi tila syntyy ihmisten välisissä yhdenvertaisissa kohtaamisissa ja vuorovaikutuksessa.

Turvallisemman tilan periaatteet on tehty meitä kaikkia Diakonissalaitoksen toiminnassa mukana olevia varten. Turvallisemman tilan toteutumiseen tarvitaan tekoja meiltä kaikilta.

KUNNIOITAMME TOISIAMME

Kohtaamme ihmiset ystävällisesti ja kuuntelemme, mitä sanottavaa heillä on. Kunnioitamme toisten ihmisten rajoja. Pyydämme anteeksi, jos teemme virheen. Puutemme tilanteeseen jos huomaamme, että joku käyttäytyy epäasiallisesti tai syrjivästi.

Syrjintää voi olla epäasiallinen kohtelu, joka liittyy esimerkiksi ikään, kieleen, uskontoon, kansalaisuuteen, seksuaaliseen suuntautumiseen, taustaan, terveydentilaan ja toimintakykyyn, sukupuoleen tai vakaumukseen.

ANNAMME KAIKILLE TILAA OSALLISTUA OMALLA TAVALLAAN

Huomioimme toiset ihmiset. Pidämme huolta siitä, että jokaisella on mahdollisuus kommunikoida, olla hiljaa, toimia tai olla tekemättä mitään. Kannustamme ystävälliseen keskusteluun.

KUNNIOITAMME TOISTEN IHMISTEN KEHOJA

Emme puhu epäkunnioittavasti omasta tai toisten kehosta tai ulkonäöstä. Emme kosketa toisia ilman lupaa.

PUHUMME KUNNIOITTAVASTI HENKILÖKOHTAISISTA AIHEISTA

Henkilökohtaisia aiheita ovat esimerkiksi uskonto, poliittinen kanta, seksuaalisuus ja ulkonäkö.

Emme voi tietää, millainen tausta toisilla ihmisillä on ja miten he kokevat nämä asiat. Huolehdimme siitä, että puhumme näistä aiheista kunnioittavasti.

EMME TEE ENNAKKO-OLETUKSIA IHMISSISTÄ

Usein ihmiset tekevät ennakko-oletuksia toisista ihmisistä tiettyjen asioiden perusteella. Ennakko-oletuksia voidaan tehdä esimerkiksi iän, kielen, uskonnon, kansalaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen, taustan, terveydentilan ja toimintakyvyn, sukupuolen tai vakaumuksen perusteella.

Ennakko-oletukset saattavat vaikuttaa siihen, miten kohtaamme muut ihmiset. Tunnistamme omat ennakko-oletuksemme ja ymmärrämme sen, että ennakko-oletukset voivat vaikuttaa omaan käyttäytymiseemme. Kohtaamme ihmiset ilman, että annamme ennakko-oletusten vaikuttaa siihen.

TEEMME YHDESSÄ TURVALLISEMMAN TILAN

Turvallisen ilmapiirin luomiseen tarvitaan meitä kaikkia. Virheitä sattuu, mutta tärkeintä on ottaa vastuu virheistään ja pyytää anteeksi.

Ymmärrämme, että oma tekemisemme vaikuttaa ilmapiiriin. Ota asia puheeksi sopivan henkilön kanssa, jos kohtaat epäasiallisia tilanteita. Voit myös tehdä virallisen ilmoituksen.

Diakonissa-
laitos

Rohkeasti ihmisarvon puolesta

Diakonissa-
laitos

Alppikatu 2, 00530 Helsinki • www.hdl.fi